

עברים באמריקה

ב־1916 החלה לפעול באמריקה הסתדרות עברית, עשרות סופרים ומשוררים פורסמו בעברית • רשת חינוך של בתי־ספר ותיאטרונים

נות מסוימות המשיכה את חוויית התרבות העברית של דור משכילים שגידולו וחינוכו היה באירופה.

בראש מעייניה של התנועה היה החינוך. אחד המפעלים החשובים של התנועה העברית היה הקמת בית־מדרש למורים בראשית תרפ"א (1921), בשם "תרבות". למייסדים היתה יומרה רבה, הם ביקשו גם "להניח את היסוד לאוניברסיטה עממית עברית באמריקה". בתחילה התקיימו שתי כיתות ובהן כ־50 תלמידים, שלמדו חמישה ימים בשבוע, שלוש שעות בכל יום. המוסד הצליח לגייס כוחות הוראה מקצועיים, וביניהם פרופסורים וסופרים, שלימדו מקצועות כגון תלמוד, אגדה, ספרות ימי־הביניים, ספרות חדשה, לשון עברית, דקדוק וגיאוגרפיה של ארץ־ישראל. בשנה השלישית לקיומו נפתח ליד בית־המדרש מעין אוניברסיטה עממית ובה הרצו טובי המלומדים העברים. האוניברסיטה אף הקימה "סניף" בברוקלין. מספר הסטודנטים במוסד נע בין 40 ל־60.

במשך השנים סיימו את המוסד כ־200 בוגרים שעברו לפעילות חינוך־כית ברחבי ארצות־הברית. המוסד התקיים כשבע שנים, עד שנת 1927, ונסגר ונפתח לסירוגין. במשך השנים עמדו בראשו מחנכים וסופרים וביניהם ש.ב. מקסימון, שמעון גינצבורג, חיים גרינברג, והנהלה בראשות שמעון הלקין ודניאל פרסקי. לתנועה חסרו המשאבים הכספיים שנדרשו לכלכל מוסד חינוכי מעין זה וכל שנותיו היו שנות מאבק על קיומו. מוסדות אחרים להכשרת מורים, שהיו קשורים במסגרת התנועות הדתיות באמריקה, הצליחו יותר, והחזיקו מעמד שנים רבות אחר־כך.

כחלק מפעילות החינוך, קמו אגודות סטודנטים עבריות במכללות. בסיטי קולג' בניו־יורק נוסדה אגודת סטודנטים עברית שנשיאה היה שמעון הלקין וסגנו אברהם רגלסון. בתרפ"ד (1924), היתה בסיטי־קולג' קבוצה קבועה שהתכנסה להרצאות בספרות עברית ולהרצאות על התלמוד של "רב צעיר", הוא חיים טשרנוביץ.

מאת משה פלאי

ברחבי אמריקה. בשנת 1920 היה מספר חבריהן קרוב לאלפיים. החידוש העיקרי שנבע מהקמת התנועה העברית היה ביצירת מרכז לחיי תרבות עברית תוססים באמריקה. התנועה העברית יצרה מסגרת לפעילות עברית בערים מרכזיות ובערי־השדה ברחבי ארצות־הברית. אגודות עבריות, סניפי התנועה וחוגי־בית – שעם חבריהם נמנו מחנכים, סופרים, רבנים, אנשי מקצועות חופשיים ואנשים מן השורה, מהגרים רובם ככולם – חיו את חיי התרבות העברית ואת חיי הרוח של היהדות. הם חגגו את יובליהם של סופרים עבריים מעבר לים ושל הסופרים העבריים באמריקה. הם חגגו הופעת ספרים חדשים, ערכו נשפי בידור בעברית והופעות אמנותיות בעברית. התנועה העברית העשירה את חיי התרבות היהודיים של דור מהגרים שטרם התערה בתרבות האמריקנית, ומבחי-

בעתון "התורן" שיצא לאור בניו־יורק, התפרסמה באמצע מלחמת העולם הראשונה בא' בסיוון תרע"ו, 2 ביוני 1916, הודעה על הקמת "הסתדרות עברית" ששמה לה למטרה להפיץ בין יהודי ארצות־הברית את התרבות, הלשון והספרות העברית, להקים מוסדות־חינוך עבריים, בתי־ספר, גני־ילדים ובתי־מדרש למורים; לארגן שיעורי־ערב למבוגרים ולכונן אגודות נוער עברי. העשייה החינוכית עמדה בראש מעייניהם של היוזמים בהיותם, רובם ככולם, מחנכים. ביניהם היו קלמן וייטמאן, י.ז. פרישברג וצבי שרפשטיין.

במשך שבעים ושבע השנים שעברו מאז הצליחה "ההסתדרות" למלא רבים מן התפקידים שקיבלה עליה. ההסתדרות העברית הוקמה בתנופה ונלוו להקמתה תקוות ושאיפות רבות. בשנים הראשונות להקמתה שימש כנשיאה שמריה לויין, ממנהיגי הציונות החשובים וידידו של ת.נ. ביאליק, ואחריו מנחם ריבולוב. עם הקמת ההסתדרות הצטרפו אליה 18 אגודות

נשף משה סמילאנסקי

ביום ה', 6 ביוני, בשעה 8:30 בערב

יתקיים מטעם ההסתדרות העברית באמריקה

באולם החברה להרמת קרן היהדות,

15 רחוב 86 מערבה, ניו־יורק,

נשף לכבוד משה סמילאנסקי

הסופר, העיתונאי והמנהיג הציוני, שירצה על

המצב בארץ ישראל בצל המלחמה.

אב. גולדברג – יושב־ראש.

תכנית אמנותית מתאימה הוכנה לנשף, בהשתתפות השחקנית הצעירה רחל גינצבורג.

כל העברים בניו־יורק וסביבותיה מזומנים!

הכניסה חנם.

ההדואר

שבועון

יוצא על-ידי

ההסתדרות העברית באמריקה

בעריכת

מנחם ריבולוב

שנה תשע עשרה, גליון כב (תתקנא)

ניו-יורק, כ"ו באדר ב', ת"ש

ב-1936 הקימה ההסתדרות תנועת נוער עברית, וזו פעלה במשך שנים רבות ואף פירסמה כתבי-עת ששמו "ניב" והפעילה מחנה קיץ לבני נוער, "מסד" שמו. כן קם ועד לאמנות העב"רית שהצטיין בתחומי המוסיקה, המח"ז והמחול.

אחת מתרומותיה החשובות של התנועה העברית היתה יצירת מרכז לספרות עברית באמריקה. ההסתדרות העברית הקימה באוניברסיטה העמ' מית במות ספרותיות, יסדה כתבי-עת ושנתונים והוצאת ספרים. הוצאת הספרים הראשונה, "קדימה", נוסדה ב-1918, ופירסמה עשרה ספרי מופת של הספרות העברית החדשה, במתכ"ז נת כיס קטנה. למקצת הספרים נוספו הקדמות מאת ראובן בריינין וביוגר" פיות והערכות קצרות על הסופרים ויצירתם. ספרים אלה היו פופולריים מאוד ונפוצו בעותקים רבים. כעבור כמה שנים יסדה ההסתדרות העברית את הוצאת הספרים "עוגן", וזו פעלה במשך שנים רבות. ההסתדרות אף הפיצה באופן מאורגן ספרים עבריים שיצאו בארץ-ישראל.

התנועה הקימה גם אגודת סופרים עברים באמריקה, שמספר חבריה היה כ-50 מתוך כמאה סופרים עברים שחיו בארצות הברית. בראש האגודה עמד ראובן בריינין. הסופרים פירסמו את ספריהם במסגרת הוצאת ספרים של התנועה העברית, ורובם ככולם השתתפו ב"הדואר". במשך השנים הוקם פא"ן-קלוב עברי, שהיה חלק בארגון הסופרים הבין-לאומי.

"העברים" באמריקה אף ערכו הצגות תיאטרון ובשנת 1918 הוצגו שלוש מחזות, ביניהם מחזה מאת י.ל. פרץ, ו"אללה כרים" מאת ל. אורלוף. בשנת 1920 הניחה ההסתדרות העב"רית "אבן פינה ליצירת תיאטרון קבוע לחזיונות עבריים" בניו-יורק. המחזה הראשון שהוצג היה "הגיסו החדש" להרצל, בתרגומו של בריינין. אחר-כך קם תיאטרון שנקרא "הבימה" ושינה את שמו ל"קדם". בשנות החמישים והשישים פעלה "הבימה הקטנה". בשנות הארבעים הוקם "ועד האומ'נות", שקידם את הפעילות האמנותית

במוסיקה עברית, מחול וסרטים. כבר משנות השלושים פעלו מקהלות עבריות במקומות שונים.

ב-1920 הוציאה ההסתדרות העב"רית ירחון לענייני חינוך ותרבות עברית בשם "תרבות" בעריכת צבי שרפשטיין. ואילו בסוף 1921 הצליחה ההסתדרות העברית להוציא את העתון העברי היומי הראשון באמריקה - "הדואר". העתון נועד להיות "אספקלריה מאירה למאורעות היום ולשאלות העת ולכל המתהווה בעולם העברי - כפי שפורסם לפני הופעתו - הוא לא יהיה עתון מפלגתי... תהיה לו דרך קבועה, דרך התחיה לעברית השלמה". אחד הגורמים להקמת היומון היה הפסקת הופעתם של השבועונים "התורן" ו"העברי", שיצ" או במשך שנים רבות. עורך העתון החדש היה מ. ליפסון.

תפוצתו של "הדואר" היומי הגיעה בתחילה עד 9000 עותקים. אך במשך הזמן ירדה לכדי 3000, והעתון עבר משבר כספי חמור. יצאו 202 גליונות של היומון ואחר-כך הפך להיות שבו"ר עון באותו פורמאט גדול של עתון יומי. וכעבור זמן עבר למתכונת קטנה יותר של שבועון, שיוחד לספרות, לחברה ולתגובות שונות והיה במשך שנים רבות במה מרכזית לסופרים העברים באמריקה. "הדואר" ממשיך בהופעתו עד היום, וכיום הוא נדפס במתכונת קטנה יותר וכדו-שבועון. "הדואר" שימש במה לביקורת ספרים וליצירה מקורית בתחומי הפרוזה, השירה והמחקר. דפיו משקפים תקופה רבת-עולם בחיי יהדות העולם במאה ה-20. טובי הסופרים, המבקרים והמלומדים העברים, פירסמו בו את חיבוריהם. מהם חיבורים ארוכים שהתפרסמו בהמשכים ב"הדואר", ואחר-כך הופיעו כספרים בפני עצמם. "הדואר" הוציא מוספים לנוער, "הדור" אך לנוער, ו"מוסף לקורא הצעיר" ששם. בשנות השישים הוציאה ההסתדרות העברית ירחון מנוקד ומצויר בעברית קלה בשם "למשפ"ח", המופיע עד היום.

בשנות העשרים, עם הכרת חשיבו"תו של המרכז העברי בארצות-הברית,

הגיעה "מלאכות עברית" - משלחת, בלשון אותם ימים - מורכבת מראשי הפעילים העברים באירופה כדי לגייס כספים למען התנועה העברית שם. בעזרת ההסתדרות העברית אורגנו בעבורם נשפים והרצאות בערים רבות באמריקה. אורחים נכבדים היו גם סופרים ומשוררים מהארץ וביניהם חיים נחמן ביאליק ששהה כשנה באמ"ר יקא, עבר בעריה והופיע לפני קהל גדול, שקיבל את פניו בכבוד מלכים.

בשנות השלושים התרחבו והתבססו פעולות ההסתדרות העברית. עשרות משוררים וסופרים פירסמו את יציר"תיהם בכמות העבריות השונות. נערכו פעולות חינוכיות וציבוריות ומדי פעם אף החל להציג תיאטרון עברי. משתם דור המהגרים בעל ההשכלה היהודית פחתה הפעילות העברית באמריקה. המשוררים והסופרים העברים שקנו להם מקום של כבוד בספרות העברית, הלכו לעולמם - ואחרון שבהם גבריאל פרייל שמת הקיץ בירושלים - ואחרים לא באו במקומם.

הפעילות העברית באמריקה נמשכת גם היום, אולם בעיקר בתחום המחקר באוניברסיטאות. תמו ימי המרכז העברי בארצות-הברית, התופס מקום מיוחד בהיסטוריה של הספרות העב"רית.

נשה קלוב פא"ן עבר

קלוב הסופרים העברים בארצות-הברית
לכבוד הירחון העברי החדש

"בצרון"

ולכבוד עורכו, הסופר והמלומד העברי

פרופיסור חיים שטרנוביץ (רב צעיר)

פיוס א', 10 במרץ

שעה 8 בערב

באולם, וואשינגטון אויטווינג היי סקול

40 אויטווינג פלייס (סמוך ליוניון סקוור), ניו-יורק.

התכנית:

חזן דוד רויטמאן, נעים התפילה והשיר.

עממי דוּשָׁאָעָה, מזמרת סהולת, פליטת נרמניה.

אירנסט גרונבאום, פסנתרן, קונצרטיוסוֹן ספורסס ורב הכשרון.

סירני משייקיין, אסן הקונצרטנה וחכיב הרדיו.

(התכנית סודרה על-ידי הגנן הגדול ג. זאבלאווסקי).

פרופיסור חיים שטרנוביץ יקריא מתכניד פיק חדש ספדי

"מנמני אויסה": "מנשתי הראשונה עם אהרהקם".

ברכות ישאו:

הלל בבלי, יושב-ראש משה פיינשטיין

ד"ר ניסן מורוב צבי שארפשטיין

המניפה 25 פנס.

כל הרווח לקרן הסיוע לסופרי ארץ-ישראל.

הנשף יפתח כשמותה וחצי בדיוק גמור.